

Alīda Vārna

Mans dzīvesstāsts

Manas dzimtās mājas „Bernāti”

Maiga Bauļkalna nāk no Nīcas pagasta Reiņgala „Mežsarga Ruņņu” mājām. Maigas māte Katrīna Lejniece nāk no Nīcas pagasta „Lejnieku” mājām. Tēvs Jānis Bauļkalns ir „Mežsarga Ruņņu” māju īpašnieks. Katrīnas un Jāņa Bauļkalnu ģimenē piedzima 4 bērni: Anna, Andrejs, Maiga, Miķelis.

Jānis Bernāts (juniors) nāk no Nīcas pagasta Upmaļciema „Bernātu” mājām. Māte Anna Lūsēna nāk no Nīcas pagasta Lauciņciema „Lūsenu” mājām. Tēvs Jānis (seniors) ir „Bernātu” māju īpašnieks. Annas un Jāņa Bernātu ģimenē piedzima 12 bērni: Maiga, Andrejs, Miķelis, Jēkabs, Katrīna (mirusi), Ilze, Jānis, Anna, Pēteris (miris 5 gadu vecumā), Ansis, Katrīna, Margrieta.

„Bernātu” zeme 1820. gadu sākumā no Nīcas muižas tika izpirkta uz dzimtu. Izpirkuma aktā tika noteikts, ja mājas saimnieks kārtīgi pildīs visas no muižas noteiktās *klaušas* un maksas, tad šajās mājās varēs strādāt, dzīvot un arī atstāt tās īpašumā bērniem. (*klaušas –bezmaksas piespiedu darbs, kur zemniekiem (ar savu inventāru un vilcējspēku) dzimtbūšanas laikā bija jāveic muižā.*)

„Bernātu” īpašuma zemes kopplatība 128,90 pūrvietas. (*pūvieta –tīruma mēra vienība, uz kuras var izsēt vienu pūru rudzu, Kurzemē =0,365 ha*)

Uz īpašuma uzceltas ēkas:

- 1 koka dzīvojamā ēka ar 4 istabām -126 m²
- 1 koka kūts (stallis) -65 m²
- 1 mūra kūts (stallis) 30 m²
- 1 koka klēts
- 1 koka labības šķūnis
- 1 koka pirts

Kāzas

Maigas Bauļkalnas un Jāņa Bernāta kāzas notika 1930. gada augustā. Pēc senas Nīcas tradīcijas, vecāki meitai izejot pie vīra, dod līdzī pūru. Maiga pūrā saņēma ozolkoka mēbeles: gultu, skapi, kumodi, bufeti, rakstāmgaldu, galdu. Līdzī deva arī lopus: govī, zirgu, aitas, sivēnus.

Pēc kāzām jaunā ģimene uzsāk kopdzīvi „Bernātu” mājās. Pēc diviem gadiem ģimenē

piedzimst dēliņš, bet vēl pēc gada dvīnītes. Kad bērniņš piedzimis, par vārdu daudz nav jadamā. Tas jāsauc krustmātes vai krusttēva vārdā. Tā bija Nīcā senāk. Bērniņi jāpakrista maziņi, līdz trīs mēnešu vecumam. Dotas divas krustmātes un divi krusttēvi. Bērnam doti divi vārdi.

Arī Maigas un Jāņa ģimenē bērniem doti divi vārdi. Andrejs Arnolds, Alīda Ģertrūde, Vija Katrīna. Katram bērnam ir divi krustvecāku pāri. Bernātu ģimenes bērniem vienu vārdu izvēlējās vecāki, otrs- krustmātes vai krusttēva vārds. Alīdai un Vijai pirmais ir vecāku dots vārds, Andrejam-otrs vārds. Bērni kristīti Nīcas baznīcā trīs mēnešu vecumā.

Likās, ka jaunās ģimenes dzīve iesākusies laimīgi. Izveidota sava saimniecība, ģimenes ligzdiņu papildinājuši bērnu čalas un nebēdnīgie smieklī. Ja vien... Jānis tiek ievietots Liepājas slimnīcā ar aklās zarnas iekaisumu. Oerācija bija veiksmīga. Pēc operācijas kāds no apmeklētajiem bija atnesis slimniekam apelsīnus. Naktī, remdinot slāpes, Jānis apelsīnus apēdis. Juta sāpes vēdera dobumā. No rīta tika operācija veikta otreiz. Operētā vieta gājusi pušu, zarnu saturs izplūdis vēdera dobumā. Jānis palika uz operācijas galda. Bēres notika pašā vasaras vidū-1935. gada 7. jūlijā. Jānis šķīrās nodzīves pašā jaunības briedumā - 35 gadu vecumā, atstājot sievu Maigu ar trīs maziem bērniem. Dēliņam Andrejam bija trīs gadi, dvīnītēm Alīdai un Vijai divi gadi.

Pavadītāju uz kapiem bija daudz. Jānis bija Nīcas aizsargu priekšnieks, spēlēja pūtēju orķestrī. Kad zārka nesēji ielaida zārku kapā un sāka bērt zemi, trīsgadīgais dēliņš, skaļi raudot, teicis: „Onkuļi, neberiet tētīm zemi, es ar puļķīti izduršu caurumiņu, lai tētis lien ārā!”.Kapu ceremoniju pāršalcis asaru vilnis. Raudājuši ne tikai bērni viesi, bet arī pavadītāji.

Bēdas, izmisums. Kā dzīvot tālāk? Bet dzīve jau nebeidzas.Mātes mīlestība un rūpes par bērniem dod jaunajai atraitnei spēku un izturību nepadoties. Jāvada saimniecība, jākārtoto mantojuma tiesības uz „Bernātu” īpašumu saviem mazgadīgajiem bērniem.

Anna Bernāte (vīrs miris) un viņas trīs jaunākie ģimenes locekļi-Ansis,Katrīna, Margrieta, kuri vēl nebija pametuši dzimtas mājas, no vienas puses, Maiga Bernāte un viņas trīs mazgadīgie bērni-no otras puses, pēc mantojuma dalījuma akta tika atzīti par likumīgiem „Bernātu” īpašuma mantiniekiem. Pēc mantojuma dalīšanas akta Maigai Bernātei saviem līdzmantiniekiem: Ansim Bernātam, Katrīnai Bernātei un Margrietai Bernātei jāizmaksā 1750 Ls-pa visiem trim kopā. Šo atmaksu segšanai Maiga Valsts Zemes bankā nokārto aizdevumu, bet Annai Bernātei, atmaksas vietā skaidrā naudā, līdz viņas mūža galam, nodrošināt šādus alimentus: 2 istabiņas, kuras alimentu saņēmēja jau lieto, ar pienācīgu apkuri un apgaisojumu,

- 1 atsevišķu plīti kopējā virtuvē
- klēts vidējo nodalījumu
- augļu dārza daļu
- rijas daļu
- 2 zemes gabalus 1|2 pūrvietas kopplatībā
- 295 kg rudzu
- 164 kg auzu
- 124 kg miežu
- 98 kg kviešu
- 737 kg kartupeļu
- 25 kg pupu
- 8 kg zirņu(tikai tad, ja māju īpašnieki tos sēj)
- 1 barotu cūku(ne vieglāku par 82 kg dzīvsvārā)
- ganīt, barot 1 govi un 2 aitas, nodot šo lopu uzturam 655kg āboliņa
- 1 atsevišķu nodalījumu kūtī cūku turēšanai.

Uz alimentu saņēmējas vēlēšanos izmazgāt viņas veļu. Divas reizes mēnesī izmazgāt alimentu saņēmējas istabiņas. Divas reizes mēnesī dot izbraukumiem zirgu. Nespēka vai slimības gadījumā, gādāt par viņas pilnīgu apkopšanu, govs izslaukšanu un piena nokrejumošanu, kā arī par ārsta un zāļu piegādāšanu. Pie kam, atīdzību ārstam un izdevumus par zālēm sedz alimentu saņēmēja pati. Alimentiem ir jābūt pirmā labuma. Tie nododami pēc vajadzības un tikai graudā. Alimentu devējiem nav tiesības tos pārvērst naudā. Visus izdevumus, kas saistīti ar šī līguma noslēgšanu un nosiprināšanu Zemes grāmatā, maksā Maiga Bernāte viena pati - 5200 Ls. Zemesgrāmatu akts izgatavojams divos eksemplāros, no kuriem viens izsniedzams ieguvējiem-„Bernāta Jāņa mantiniekiem”, bet otrs Annai Bernātei, viņas tiesību pierādīšanai uz alimentu saņemšanu. (*Personīgā arhīva 1937. gada 16. jūnija mantojuma dalījuma akts*).

Maigas ģimenes dzīve turpinājās mierīgā ritmā. Bērni paaugušies, mantojuma tiesības nokārtotas, bet... Negaidīts 1940. gada padomju valdības rīkojums. Sakarā ar aerodroma būvi „Bernātu” mājas jāatbrīvo, jo tās paredzēts nojaukt. Tāds pats liktenis bija paredzēts arī „Valtu”, „Timotiņu” un „Ciematu” māju īpašniekiem. Maigas Bernātes ģimene ar visu iedzīvi pārcēlās uz „Piekšēnu” mājām Rumbas galā. Anna Bernāte nevēlējās mājas pamest.

Piekšēni

„Piekšēni” bija vecsaimniecība, kas piederēja mammas brāļa Miķeļa sievai Margrietai Sīklei. Margrieta ģimenē bija vienīgā meita, kura pēc aprecēšanās aizgāja dzīvot uz vīra mājām „Mežsarga Ruņņos”. „Piekšēni” palika neapdzīvoti. Māja būvēta no koka. Bēniņos arī bija izbūvēta neliela istaba ar vienu logu. Logiem bija slēgi. Mājas abās pusēs bija vaļējas verandas.

Kā daudzām mājām Nīcā arī Piekšēniem piederēja kalpu māja, jeb kā to Nīcā sauca-
māz māja (namelis). „Piekšēnu” māz mājā dzīvoja Juškevicu ģimene- māte Anna ar
meitām Katrīnu un Maigu. Kalpu māja atradās uz „Piekšēnu” zemes, tad arī šīs mājas
ēkas piederēja saimniekam. Māja bija neliela-divas istabas un virtuve. Bija kūts,
varēja turēt vienu govī un cūku. Kalpam bija iedalīts neliels zemes gabals, kur varēja
audzēt kartupeļus, saknes. Par mājas un zemes lietošanu, kalpam noteiktu dienu
skaitu bija jāatstrādā saimnieka īpašumā.

Saimniecība mammai bija neliela: aramzeme 6 ha, pļavas un ganības kopā 16
ha. Ganāmpulks neliels - 6 govīs, 4 jaunlopi, 10 aitas, 2 zirgi. Lauki un tīrumi sastāvēja
no sīkiem gabaliem, kam apkārt bija grāvji. Grāvjus regulāri tīrīja ap tiem laukiem,
kuros gatavojās sēt ziemājus. Pie mums dzīvoja arī vectēvs- mammas tēvs, kurš veica
visus zemes apstrādāšanas darbus. Arī mums bērniem, saimniecībā bija savs
pienākums. Brālis vasarās gāja ganos, bet es ar māsu palīdzēju mammai ravēt bietes,
grābt sienu, apkopt māju. Paldies mammai, ka mūs no mazotnes radināja pie darba.

Svētdienās nestrādāja, kaut arī bija kāds nepadarīts lauku darbs. Pēc
brokastīm mamma mūs nosēdināja pie galda, brālim bija jālasa vecā drukā no Bībeles
svētdienas dievkalpojums. Tā tas bija katru svētdienu.

Lidlauku neuzbūvēja. Māja netika nojaukta, jo sākās Otrais pasaules karš.
Netika nojauktas arī „Valtu” un „Ciematu” mājas. „Timotiņu” māju īpašnieki savu
māju jauca pa daļām, pa daļām cēla jaunu māju Mežgalā. Uz „Bernātu” mājām mūsu
ģimene atpakaļ neaizgāja, jo pārvākties vēlreiz ar visu iedzīvi, nebija tik vienkārši.
Kara laiks, bērni mazi. „Bernātu” mājās uz līguma pamata tika ielikts rentnieks, kurš
rūpējās par mājas uzturēšanu un zemes apstrādāšanu.

Karu smagi izjuta katra ģimene, kaut gan te kauju nebija. Kara duņona bija
dzirdama visapkārt. Skaidrajos vakaros bija redzams, ka pēc uzlidojuma deg Liepāja.
Bija arī gaisa kaujas, prožektoru stari ķēra lidmašīnas. Bija pat redzams, ka no
sašautas lidmašīnas ar izpletni izlec lidotājs. Tika nomestas arī bumbas, ar mērķi
uzspridzināt Bārtas tiltu. Viena bumba tika nomesta Bārtas upes kreisajā krastā, kur
nodega mājas „Sarmas Ķikuti”. Otra bumba tika nomesta Bārtas upes labajā krastā-
300 m no tilta „Piekšēnu” laukos. Kara pēdējā ziemā Rumbas gala mājās tik daudz
ļaužu laikam nekad nav bijis. Pašu ļaudis, bēgļi no Nīcas, no Vidzemes. Visās kaut cik
lielākās mājās vācu karaspēks.

Dzīve iegājā normālā ritmā, mēs sākām iet skolā. Rudes skolā pabeidzām 4.
klases, Nīcas vidusskolā 7. klases. Pēc 7. klases pabeigšanas brālis Andrejs iestājās
Liepājas tehnikumā, bet māsa Vija sāka mācīties Liepājas Lietišķās Mākslas
vidusskolā. Pēc 7. klases es paliku strādāt mammas saimniecībā, jo skolot trīs bērnus
mammai nebija iespējams. Pēc kara saimniecībā bija uzlikta valsts nodevas.
Līdzekļus vajadzēja gan lielo nodokļu nomaksai, gan valsts obligāciju pirkšanai, gan

brāļa un māsas skolas gaitām. Veikalos gandrīz neko nevarēja nopirkt. Līdzējām arī bēgļu ģimenēm, kuras bija izdzītas no mājām. Pārtikas produktus varēja tirgū pārdot tikai tad, kad bija izpildītas nodevas.

Man tolaik bija 15 gadu. Vajadzēja ar zirgu braukt uz Liepāju. Uz tirgu vest kundēm maizi, sviestu un citas preces. Un to darīju es viena pati. Tirgus dienās bija jāceļas agri – pulksten četros no rīta, jo līdz Liepājai bija jābrauc 25 km. Jūdzu zirgu, sakrāvu visu vedamo ratos un braucu prom. Aiz Annas baznīcas bija zirgu novietne. Aizvedu zirgu, noliku priekšā sienu un gāju tirgoties, bet vakarā to pašu ceļu atpakaļ. Tagad pati brīnos, kā to varēju, bet toreiz man apņēmības netrūka. Ar zirgiem biju draugos no bērnības. Ļoti patika sēdēt zirga mugurā, vedot mājās no ganībām. Pratu zirgu iejūgt un izjūgt. Patika ar zirgu ecēt laukus pirms un pēc sējas. Bet liktens lēma citādāk...

1949. gada 25. marts bija skaists, saulains rīts. Iepriekšējā vakarā bija ienācis kaimiņš un teica, ka pilsētā runājot par izvešanu. Mēs neko nebijām nojautuši, jo viss notika slepeni. Pa nakti ejot uz stalli, gaidot sivēnus, redzējām, ka pie kaimiņiem deg ugunis un bija dzirdamas klaigas un raudas. Notika kaimiņu ģimenes Pāvilu izvešana. Viņu ģimenē bija seši bērni. Rītausmā redzējām, ka uz ceļa stāv kaimiņu „Pāvilu”, „Dižkuņķu”, „Spirēnu”, „Bunku” un „Drāznieku” pajūgi ar cilvēkiem un viņu sakravātām mantām, kurus apsargā bruņoti vīri. Vēlāk bruņoti vīri ienāca arī „Piešķēnu” mājās. Mājās bijām trīs: mamma, es un opaps no mamma pusēs – Jānis Bauļkalns. Māsa Vija un brālis Andrejs mācījās Liepājā. Māsa - Lietišķās mākslas vidusskolā, brālis - Liepājas tehnikumā. Opapam lika sajūgt zirgus. Man un mammai lika 15 minūšu laikā sakravāt mantas. Apjukumā nevarēja saprast ko ņemt, ko nē. Labi, ka iepriekšējā dienā bija izcepta maize, virtuvē parovē karājās nokūpināts spēķis. Mēs savācām drēbes un mamma pat atcerējās paņemt līdzī bībeli un dziesmu grāmatu.

Mūsu pajūgs kolonnā ar kaimiņiem un bruņoto vīru pavadībā devās uz Nīcas muižu, kur jau bija daudz savesto. Vešana turpinājās visu dienu. Nakti pavadījām zem klajas debess. Veci. Jauni. Mazi bērni. Nākošā dienā atbrauca mašīnas, lai mūs caur Liepāju aizvestu uz Tores staciju, kur mūs gaidīja restoti lopu vagoni. Vagonu galos nāras, vidū krāsniņa un dažas pagales malkas. Mantu sainīši tika salikti gan zem lāvām, gan vagonā pa vidu. Uz šīm mantu kaudzēm cilvēki garajā ceļā uz nometinājuma vietu sēdēja un gulēja. Aizrestotais lodziņš bija tik mazs, ka tikai viens cilvēks varēja vērot garām slīdošās ainavas un svešās pilsētas. Pirmo reizi mums iedeva ēst tikai tad, kad kādu labu laiku bijām braukuši pa Krieviju. Pa retam mūs izlaida no vagoniem nokārtot dabiskās vajadzības turpat vagona priekšā, jo apsardze tālāk nelaida. Citi sākumā kautrējās, vēlāk – pierada. Stāvošās vilcienu pieturās mēs ar mammu skrējām gar vagoniem, mamma izmisumā sauca: „Vija! Andrej!”. Atbildes nebija. Sirds smeldza klusā neizteiktā jautājumā, bet palīdzēt neiespējami. Šajās

pieturās varēja aiziet pēc ūdens. Reizi dienā iedeva spaini ar zupu vai biežputru un katram pa nelielam maizes gabaliņam.

Pēc divu nedēļu brauciena bijām sanieguši gala punktu – Kalačinskas pilsētu Omskas apgabalā. Kad vagona durvis tika atvērtas, parādījās „vergu pircēji”, kur katrs no viņiem centās atlasīt darba spējīgos cilvēkus. Pie vagona piebrauca traktori ar ragavām, bija arī vēršu pajūgi. Mūs, vairākas ģimenes, iesēdināja ragavās un veda uz Sitņikovas sādžu Nižņe-Omskas rajonā, kur tikām noņemti. Zemi klāja biezs sniegs. Pēc vairāku stundu brauciena ieraudzījām platu ielu, kurai katrā pusē bija saceltas mājas un arī būdas. Dažām logi bija aizbāzti ar lupatām vai salmu maišeļiem, jo stiklu nebija. Mums – piecām ģimenēm - iedeva nelielu māju ar vienu istabu. Mājas saimnieki bija izsūtīti pirms vairākiem gadiem uz citurieni. Sākām saprast, kur esam nonākuši. Elektrības nav, radio it kā esot tikai ciema klubā. Sādžas viena no otras atradās tālu – nekādu sakaru ar ārpusauli. Mūs izbrīnīja tas, ka nekur pie mājām neredzējām mājiņu ar sirsniņu. Katrs kārtoja savas vajadzības kur pagadās – stallīšos pie mājlopiem, dārziņos vai aiz mājas. Ziemā viss sasala, vasarā sakalta saulē.

Nākamajā dienā mūs sapulcināja pie kolhoza priekšsēdētāja, kur bija ieradies rajona komandants. Mums deva parakstīt dokumentu, ka esam izsūtīti uz mūžu un bez atļaujas sādžu atstāt nedrīkstam. Kolhoza priekšsēdētājs pavēstīja, ka nākošā dienā visiem darba spējīgiem jāsāk strādāt. Vienus norīkoja darbā govju, vistu vai cūku fermā, citus graudu noliktavā. Protams, sirdī tikai vienīgā doma bija par to, ka kādreiz tomēr tiksīm atpakaļ uz dzimteni. Ar pārtiku sākumā bija ļoti grūti, jo līdzpaņemtie pārtikas krājumi sāka izbeigties. Ēdam lopu kartupelišus. Maizītes bija maz. Maizītei mīcīja klāt tos pašus kartupelišus-puse kartupeļu, puse miltu, puse rūgtu vērmeļu milti. Esmu strādājusi dažādus darbus. Pavasarī ecējusi ar vēršiem, vasarā - pie siena sagatavošanas ziemai.

Reiz komandants paziņoja, ka mums latviešu bērniem ir tiesības mācīties. Nolēmu to izmantot, jo Latvijā biju pabeigusi 7. klasi Nīcas vidusskolā. Sitņikovas sādžā vidusskolas nebija, bija tikai septiņgadīgā skola.

Blakus mūsu mājai, dzīvoja krievu ģimene – ļoti labsirdīgi, vienkārši cilvēki. Marija un Andrejs Sisojevi– vīrs invalīds. Vienīgais dēls bija kritis karā. Mamma viņiem palīdzēja apkopt māju, atnest ūdeni no ezera, jo akas sādžā bija retajam. Marijas tantei rajona centrā dzīvoja brāļa ģimene, kuri mani pieņēma pie sevis, lai varētu mācīties vidusskolā. Īres maksu man neprasīja. Katru sestdienu gāju pēc stundām 25 kilometrus uz Sitņikovas sādžu, lai sev nedēļai paņemtu līdz ko ēdamu.

Pa vasaru biju iemācījusies runāt ļoti labi krieviski. Stundās varēju saprast un izsekot līdz skolotāju stāstītajam. Protams, izmantoju arī vārdnīcu, ja radās kādi neskaidri vārdi vai frāzes. 1954. gads iezīmējās ar vairākiem notikumiem manā dzīvē. Saņēmu atestātu par vidusskolas beigšanu ar labām sekmēm. Cilvēks ar vidusskolas

izglītību tajā laikā skaitījās ļoti izglītots, jo liela daļa vietējo iedzīvotāju neprata ne lasīt, ne rakstīt.

10. klases skolēni Nižņe-Omskas rajona Sibīrijā 1953./54. m. g. Trešā rindā pirmā no kreisās puses Alīda Bernāte.

Vasaras vidū saņēmu uzaicinājumu ierasties rajona izglītības nodaļā. Man tika piedāvāts darbs - strādāt par vācu valodas skolotāju Gluho-Nikolajevas septiņgadīgajā skolā. Piekritu, jo tagad varēju palīdzēt mammai.

Skolotājas Sibīrijā 1954./55. m. g. Pirmā rindā no kreisās Alīda Bernāte, Velentīna Nemitkina. Otrā rindā no kreisās Anna Putilova, Anastasija Orlova.

Par manu ierašanos sādžā jau zināja. Man bija sameklēta gultas vieta. Par to saimniecei maksāja kolhozs. Kolhozs deva arī petrolejas lampu. Saimniece savā mājiņā dzīvoja viena, jo vīrs bija kritis karā, bet meita mācījās Omskā par skolotāju.

Skolā bija četras klašu telpas un skolotāju istaba. Bērni mācījās divās maiņās. Es strādāju pirmajā maiņā ar vecākiem bērniem. Vācu valoda bija jāmacās no 5. klases. Ar darbu biju apmierināta un attiecības ar skolotāju kolektīvu un bērniem bija labas.

Rudenī, 16. novembrī, mūsu ģimene, kā nepamatoti izsūtīta, tika atbrīvota. Mamma gatavojās ceļam. Aizsūtīju mammai naudu, jo šurp atveda par velti, bet par mājupceļu bija jāmaksā. Mamma atgriezās Latvijā jau decembrī. Es nolēmu nostrādāt mācību gadu, saņemt atvaļinājumu un tad atgriezties.

1955. gada 23. jūnijs, izkāpjot no vilciena Liepājas stacijā pēc sešiem gadiem. No kreisās Laimonis Kramēns, māsa Vija Bernāte, Alīda Bernāte, brālēns Imants Bernāts.

Toreiz, 1955. gada jūnijā, braucot mājās, prieks bija liels, bet arī bažas māca, ko darīt tālāk. Daudzi mūs sauca par dzimtenes nodevējiem.

Atcerēties tos tālos pagātnes notikumus ir sāpīgi. Pagātnē nemīlu rakņāties. Retos mirkļos pavīd atmiņu atblāzma un urda jautājums, kā būtu bijis, ja tas nebūtu noticis.

Pēc atgriešanās no izsūtījuma mamma bija apmetusies atkal „Piekšēnu” mājās, es arī te atgriezos. Atkal tā zīmīgi sagadījās, ka tajā gadā Rudes pamatskolu pārveidoja par septiņgadīgo skolu. Toreizējā direktore Rasma Atteka uzzinājusi, ka esmu Sibīrijā gadu nostrādājusi skolā, piedāvāja, vai negribu te nākt strādāt. Direktore ļoti uzticējās man. Man uzlika pārbaudes laiku - trīs mēnešus, lai pierādu sevi darbā.

Regulāri speciāla komisija brauca pārbaudīt, vai skolēniem nemācu kaut ko pretvalstisku. Nedrīkstēju pievilt man dāvāto direktores uzticību. Lai turpinātu strādāt par skolotāju, ar Sibīrijā iegūto vidusskolas izglītību, protams, bija par maz, tāpēc iestājos Daugavpils Pedagoģiskajā institūtā. Mācījos neklātienē. Kāpēc tik tālu? Liepājā arī bija Pedagoģiskais institūts, bet šeit nevarēja mācīties bioloģiju. Man gribējās apgūt tieši to.

Agri iegūtais dzīves rūdījums pieradināja darboties un nepadoties grūtībām. Mana dzīve vienmēr ir bijusi kustībā un darbībā. Četrdesmit gadus vadīju skolas tautisko deju kolektīvu. Vadīju, bet nekur nebiju to mācījusies. Man pašai ļoti patika dejot, tāpēc domāju, kāpēc lai to nedarītu bērni. Lasīju deju aprakstus-tur viss skaidri pateikts-polkas solī vai palēciena solī, vajag tikai gribēt saprast. Skolas deju kolektīvam sekoja arī pagasta jauniešu deju kolektīvs. Abi deju kolektīvi ir piedalījušies gan skatēs un konkursos, gan arī Dziesmu un deju svētkos. Mācīt dejot ir daudz grūtāk, nekā vadīt mācību stundu. 1960. gadā aizgāju uz vīra mājām „Vēķauši”. Mamma palika viena „Piešķēnos”.

Vīra mājas „Vēķauši”

Margrietas un Miķeļa Vārnu ģimenē piedzima trīs bērni: Alvīne, Vilma, Volfrīds. Margrieta nāk no Nīcas pagasta „Pāvilu” mājām Rumbas galā. Miķelis ir „Vēķaušu” mājas īpašnieks. „Vēķauši” ir vecsaimniecība. Bez dzīvojamās ēkas saimniecībā ir vēl klēts, rija, stallis un siena šķūnis zem viena jumta, pagrabs, malkas šķūnis un pirts. „Vēķaušu” īpašuma kopplatība 50 ha, tajā skaitā mežs 10,1 ha, aramzeme 25 ha, pārējo platību aizņem pļavas un ganības.

1949. gada 25. marta notikumi skāruši arī Vārnu ģimeni. Ģimene tika izsūtīta uz Sibīriju. Latvijā ģimene atgriezās 1956. gadā. Alvīne Sibīrijā apprecējās ar Nīcas puisi Miķeli Šķiperi. Pēc atgriešanās mājās pārcēlās dzīvot vīra mājās „Strungu Bierantos”. 1959. gadā Vilma apprecējās ar Nīcas puisi Visvaldi Bauļkalnu un aizgāja dzīvot uz Nīcas pagasta „Saimnieku Ruņņu” mājām. Valfrīds, kā vienīgais dēls, palika dzīvot tēva mājās. Pēc atgriešanās Dzimtenē, Volfrīds sāka strādāt Nīcas sovhozā par traktoristu, jo traktorista tiesības bija iegūtas Sibīrijā. Vēlāk viņš strādāja Nīcā par šoferi.

1960. gads nozīmīgs ar svarīgiem notikumiem, gan priecīgiem, gan ne tik priecīgiem. Manas un Volfrīda kāzas. Mūsu ģimenē priecīgs notikums – piedzimst meitiņa Sandra. Tā paša gada rudenī no dzīves aiziet vīra tēvs Miķelis. Par meitiņas piedzimšanu īpašs stāsts.

Biju mātes cerībās, kad jādodas uz sesiju Daugavpilī. Dzemdības bija paredzētas pēc mēneša, tāpēc braucu droši. Bet liktens lēma citādāk- meita pieteicās Daugavpilī. Es biju šausmās. Man līdzī nebija nekā, ko vajag mazam bērnam, visa

mana ģimene Latvijas otrā malā. Studiju biedri nāca un mierināja, teica, ka meita būs arī studente. Kad mani ar meitiņu izrakstīja no slimnīcas, uz Daugavpili atbrauca vīrs ar manu dvīņu māsu Viju. Atpakaļ mājās braucām ar vilcienu līdz Rīgai, bet tālāk uz Liepāju ar lidmašīnu. 1966. gadā mūsu ģimenē piedzimst dēliņš Normunds. Uz „Vēķausiem” pārceļas dzīvot mana mamma, kas mūsu ģimenei bija liels atbalsts.

Septiņdesmitajos gados, kad skolās ieviesa mācību kabinetu sistēmu, mācīju bioloģiju un ķīmiju. Toreizējais direktors Gunārs Aleckis atbalstīja domu, ka pirmais skolā veidojams tieši bioloģijas kabinets. Tolaik visi metodiskie materiāli bija jāgatavo skolotājam pašam. Griešanas un līmēšanas darbos brīžam tika iesaistīta visa ģimene. Pat kastītes, kur visu savākto glabāt, gatavojām paši. Plauktu un stendu gatavošanā iesaistījās darbmācības skolotājs Leons Ditke, kā arī pats skolas direktors. Toties rudenī, kad komisija ieradās paveikto vērtēt, izvirzīja mūs uz skati Rīgā. Atkal iznāca papildus darbs, bet ierindojāmies labāko skolu desmitniekā. Tas bija 1977. gads.

1990. gadā, gatavojoties pirmajam lielajam skolas salidojumam, bija savākti materiāli par tās vēsturi un izveidots vēstures stends. Ar to nodarbojās skolotāja Mirdza Lutere, bet 2000. gadā direktors Ingars Kalējs piedāvāja man izveidot ekspozīciju par skolas vēsturi. Turpmākajos gados materiāli krājās.

Telpās vēl norisinājās remonts, kad 2003. gadā tika izsludināta novadpētniecības skate „Brīvības cīņas manā novadā”. Atcerējos, ka presē biju lasījusi par mūsu novadnieku Elmāru Liepu, kurš pēc kara darbojies nacionālo partizānu kustībā. Sazinājāmies ar viņu un uzzinājām Jāņa Pirtnieka un Jāņa Tiliba adreses. Uzaicinājām viņus uz tikšanos. Paši bijām pārsteigti, ka skolēniem bija interesanti uzklaut viņu piedzīvoto. Pagasta iedzīvotāji vēl bija samērā izvairīgi, par to laiku notikumiem runājot, bet šie vīri runāja atklāti gan par savu darbību, gan apcietināšanu un soda izciešanu. Viņu stāstījumu pierakstījām, un radās doma iekārtot „Dunča” bunkura maketu pēc Annas Lieģes projekta, kas vēstī par brīvības cīņām šajā apvidū. Tās vasaras darbs guva atzinību valsts mērogā.

Skolas 125. gadu jubilejai gan skolēni, gan skolotāji gatavojās jau labu laiku iepriekš. Šim nozīmīgajam sarīkojumam bija veltīta Projektu nedēļa, kuras laikā skolēni strādāja galvenokārt pie skolas vēstures izziņas. Kopā ar novadpētniekiem apmeklējām vietējos iedzīvotājus, intervējām, meklējām, kurš varētu kaut ko pastāstīt par skolu un bijušiem skolotājiem. Stāsti bija interesanti, un cilvēki labprāt dalījās savās atmiņās. Tā, staigājot pa sētām, radās ideja arī otram muzejam –tam, kas iekārtots pagastmājā. Ierosme nāca no iedzīvotājiem. Tie paši cilvēki, kas stāstīja savas atmiņas, jautāja: vai nav doma vākt arī senos sadzīves priekšmetus, vai tie nevar noderēt muzejam?

Kāpēc gan nē? Tikai problēma –kur tos izvietot. Skolā vietas nebija. Risinājumu piedāvāja pagasta priekšsēdētāja Aija Šķubure – pagastmājā esot viena brīva telpa, lai izkārtotu tur. Gan braucām pa mājām paši un vācām mantas, gan cilvēki veda mums tās klāt. Un jau pēc gada, pašvaldību vēlēšanu dienā 2001. gada martā, notika muzeja atklāšana. Pagastmājā bija iekārtots vēlēšanu iecirknis, pagasta iedzīvotāji nāca balsot un pie reizes arī uz jaunatklāto muzeju. Cilvēkiem patika, daudzi teica, ka to vajadzēja jau darīt sen, mēs tik daudz ko no senā esam izmetuši ārā. Taču ar to nekas nebeidzās. Ekspozīti arvien papildinās. Bieži viesi pagasta muzejā ir skolnieki, kurus interesē viss redzētais. Gadās arī pieaugušie, kuri vienu otru ekspozītu pat nav redzējuši un nezina, kur to agrāk pielietoja. Dāvinot ekspozītas muzejam, otaņķnieki bija ļoti atsaucīgi. Netālu dzīvojošā audēja Ieva Rāte pilnā komplektā atvēlēja aužamās stelles. Pateicoties Aijas Šķubures atbalstam, pagastmājā muzeja vajadzībām tika atvēlēta otra telpa.

Gatavojoties Rudes skolas muzeja atklāšanai, sākām apkopot skolas vēsturi no iepriekš savāktiem materiāliem, papildināt ar jauniem. Tika nolemts trešajā stāvā izveidot muzeju pēc mākslinieces Annas Lieģes projekta. Rūpīgi tika strādāts visu vasaru vācot, apkopojot, noformējot. Strādāja daudzi, gan darbmācības skolotājs Armands Laugalis, gan skolas saimnieks Egons Jurševskis, gan skolotāji. Noformēšanas darbus rūpīgi veica meita Sandra Rāte. Gandarījums par veikto darbu –Rudes skolas muzejs ierindojās republikas mērogā labāko muzeju skaitā.

Kad pagasta priekšsēdētājam Andai Veidelei pienāca raksts, ka jāizvirza kāds, kurš apzinās barikāžu dalībniekus, viņa tikai paskatījās uz manu pusi. Tad nu ar skolēniem ķērāmies pie darba un, izjautājot iedzīvotājus, lielāko daļu izzinājām. Te jāsaka paldies Irēnai un Ingaram Kalējiem, Janai Bozei, kuri atbalstīja novadpētniekus. Tas laiks ir arī interesants –visi zina, ka uz Rīgu brauca cilvēki, bet nekādu dokumentālu pierādījumu tam nav. Ne ceļazīmju, ne atskaišu par degvielas patēriņu. Apzinājām 97 barikāžu dalībniekus, kuri arī saņēma piemiņas medaļas.

Grāmatas „Nīcas un Otaņķu pagasta dziesmu krājums” veidošana ar pārtraukumiem uzsākta jau 2007. gadā pēc Pētera Sprinča ierosinājuma. Viņa skatījumā dziesmu krājums būtu papildu izziņas materiāls par Nīcas vēsturi. Esmu pateicīga Nīcas Pieaugušo izglītības koordinatorei Gunitai Šimei, kura pamudināja mani sākt veidot tautasdziesmu krājumu. Galīgo atbildi nedevu, teicu, ka mēģināšu. Un tā darbs aizsākās.

Vislielākā pateicība mazmeitai Leldei Jagminai, kura izstrādāja projektu, kas guva atbalstu Nīcas novada projektu konkursā. Lelde ir arī šī krājuma apkopotāja un noformētāja. Pateicoties viņas iniciatīvai, grāmatas izdošana nonākusi finiša taisnē.

Esmu gandarīta, ka kļuvi par skolotāju, priecājos, ka daudziem mūsu skolas audzēkņiem dzīvē labi klājas, skumstu, ja kādam dzīvē nav izdevusies.

Rudes pamatskolu lepni varu dēvēt par savas dzimtas skolu. Te mācījušies mana tēva vecāki un tēvs. Pati savulaik beidzu kā četrgadīgo pamatskolu. Te mācījušies arī mani bērni un divi mazbērni. Rudes skola ir mana pirmā un vienīgā darba vieta. Skolā nostrādāju 54 gadus līdz aiziešanai pensijā. Darbu skolā turpina meita Sandra Rāte, kas nu jau 40 gadus ir pamatskolas skolotāja. No 5. klases līdz izlaidumam izaudzināju 10 klases. Mācīju gan bioloģiju un ķīmiju, gan krievu valodu un ģeogrāfiju, palaikam arī fizikultūru. Tā zīmīgi sagadījies, ka 10 audzināmie izvēlējušies pedagoga profesiju.

Dzīve bija piepildīta. Par visu, ko dzīvē sasniedzu, esmu pateicīga arī tiem daudziem izpalīdzīgiem cilvēkiem, kuri man vienmēr bija blakus.